

ATATÜRK DEVRİMİNİN TEMELLERİ VE KÜLTÜR SORUNU

Ioanna KUÇURADI*

Atatürk'ün toplumsal alanda yaptıklarına bir bütün olarak baktığımızda –bütünlüğünde Atatürk devrimine felsefeyle baktığımızda– neler görülebilir? Ve bunlardan, bugün için neler öğrenilebilir? Bugün burada, bu söyleşide, bunların bir– ikisini dikkatinize sunmaya çalışacağım.

'Atatürk devrimine felsefeyle bakmak' derken kastettiğim; bu devrimle, çeşitli alanlarda yapılan değişiklikleri – hukuk alanındaki, devletin örgütlenmesindeki, kurumlardaki ve diğer değişiklikleri– belirleyen ilkelerin (Atatürk ilkeleri denilen, altı ilkedен çok dala fazla olan ve düzey farkı gösteren ilkelerin) **yalnızca** içeriğini (neler talep ettiklerini açığa çıkarmaya çalışmak **değil**; bu ilkelere **nitelikleri** açısından da bakmak ve kaynaklandıkları düşünce temelleriyle ilgisini ele almak; dolayısıyla, getirilen bu ilkelerin ve çeşitli düzeylerde yapılan düzenleme değişiklikleriyle **amaçların**, özünde ne olduğunu açığa çıkarmaya çalışmaktır.

Atatürk'ün yaptıklarının çoğu zaman **bu** boyutlarında –arka plânıyla birlikte– ele alınmadığının bir göstergesi, onun yaptıklarının

---

* Prof. Dr. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

bütününü 'devrim' ('revolusyon' anlamında devrim) diye adlandırmakta gösterilen çekingenliktir. Bu çekingenliğin nedenlerinden biri ise, açık bir devrim kavramı eksikliğidir. 'Devrim' sözcüğünün 'revolusyon'un başarılı bir karşılığı olup olmadığı –türetimi– tartışılabilir. Ancak Atatürk'ün yaptığı değişikliklere bir bütün olarak –temelleri ve amaçlarıyla birlikte– ve açık bir devrim kavramıyla bakıldığında, ona devrim dememek, bir olguyu teşhis edememek olarak görünüyor.

Atatürk'ün yaptıkları neden bir devrimdir ve **nasıl** bir devrimdir? Yani başka devrimlerden onu ayıran özellikleri nelerdir?

'Devrim'den, bir ülkede tarihin oluşmasını, özellikle toplumsal değişmeyi kendi halinde bırakmayıp, onun akışını bile bile ve isteyerek değiştirmek amacıyla, o anda belirleyici olan fikirlerin yerine, bu akışa **başka** fikirleri **birdenbire sokma** ("enjekte etme") girişimini anlarsak (ki bu, Albert Camus'nün açıklığa kavuştuğu ve bana yeterli görünen bir devrim kavramıdır); Atatürk'ün yaptığına, ancak 'devrim' adı verilebilir.

Ne var ki 'devrim' sözcüğü kimilerin kafasında olumlu, kimilerinininde ise olumsuz bir renk taşır. Oysa 'devrim' rensiz bir sözcüktür; çünkü bu sözcük, **yalnızca**, tarihsel akışa **birdenbire** yeni ya da farklı fikirler sokma **girişimine** işaret ediyor, ama tarihsel akışa **birdenbire** sokulmak istenen fikirlerin **niteliği**, dolayısıyla değeri konusunda herhangi bir özelliğe işaret etmiyor.

Bu fikirlerin niteliği, dolayısıyla bu fikirlerin değerlerinin bilgisi –yani bir devriminin yapıldığı ülkedeki insanlara sağlamayı amaçladığı ve sağladıklarının özelliği– ortaya konmadıkça, bir devrim değerlendirilemez.

Bunun ortaya konması ise, tarihsel akışa **birdenbire** sokulmak istenen fikirlerin ve yapılan kurumsal değişikliklerde belirleyici kılınan ilkelerin, **o belirli** tarihsel gerçeklik koşullarda –yani yapıldığı yerlerde–,

insanların insan olarak olanaklarını gerçekleştirip **geliştirebilmelerini** sağlamada elverişli olup olmadıklarının (ya da köstekleyici olup olmadıklarının) gösterilmesi demektir.

Bu fikirler – ilkeler ile bu fikirlerin tarihsel oluşa sokulmasını olanaklı kılan (bunun önkoşulu olan) ilkeler farklı düzeyde ilkelerdir. Birincilerine örnek, insanların (ve dolayısıyla kadınlar ile erkeklerin) temel haklarda eşitliği; ikincilerine örnek ise, laikliği düşünebilirsiniz. Söz konusu fikirlerin ve temel ilkelerin bir ülkenin tarihsel gerçekliğine sokulabilmesi, yani bir ülkede toplumsal ilişkilerin **düzenlenmesinde** belirleyici kılınabilmesi, değişik ve değişken olan ikinci türden ilkeler aracılığıyla olur. Temel ilkelere karşılık “tarihsel ilkeler” dediğim bu ilkeler, temel ilkelerin belirleyici olabilmemesinin önkoşullarını oluşturur. ‘Atatürk ilkeleri’ denilen ilkelerin birçoğu, ikinci türden ilkelerdir.

Bu temel fikirlerin tarihsel ilkeler aracılığıyla bir ülkenin gerçekliğine sokulmasının somut görünümü, hukuk alanında yapılan **düzenleme** değişiklikleri, devletin örgütlenmesinde ve yönetiminde yapılan **düzenleme** değişiklikleri, eğitim ve diğer alanlarda yapılan **düzenleme** değişiklikleri oluyor. Bu düzenleme değişiklikleri ise başarılı ya da başarısız yapılabiliyor.

Bu üç düzeyi, kabaca, şu örnekle göstereyim: En temeldeki fikir, insanların (bu arada da kadınlar ile erkeklerin) temel haklar bakımından eşitliği olsun; Bu fikir, oğlanları olduğu kadar kızları da okula–üniversiteye göndermeyi gerektiriyor; eğitim işlerinin, kızların da okula gitmesini sağlayacak şekilde düzenlenebilmesi ise (bazı ülkelerde), laikliği gerektiriyor. Örneğin laiklik sayesinde “karma eğitim” olabiliyor*

---

* Ne varki yıllardan beri bizde kızlarla oğlanlar okulda–üniversitede yanyana oturuyor, ama şehirlerarası yolculuklarda, son yıllarda, çok defa, hanımların yanında zorunlu olarak hanımlar oturtuluyor!

Demek ki, bir devrim sonucu yapılan düzenleme değişiklikleri, temel fikirlerde–ilkelerde değişiklik **yapılmadan** gerçekleştirilen düzenleme değişikliklerinden (reformlardan) farklı türden değişikliklerdir. Devrimler ise, tarihsel akışa sokmaya çalıştıkları fikirlerin niteliği (ve değeri) bakımından farklılık gösterir. Ayrıca bir devrimden sonra zaman içinde, değişen koşullar nedeniyle yapılan düzenleme değişiklikleri, o devrimin getirdiği değer koruyucu fikirler hesaba katılmadan yapılıncaya (bir sıkıntıya karşı anlık önlemler getiren reformlar gibi), bu düzenlemeler devrimin getirdiği fikirlere ters düşen uygulamalara ve belirleyici kıldığı tarihsel ilkelerin amaçları dışında kullanılmasına yol açılabilir, açabiliyor da.

Bütün bunlar hesaba katıldığında, Atatürk devrimini anlamak ve doğru değerlendirmek; yapılan düzenleme değişikliklerine, yalnızca Atatürk ilkeleri denen ilkelere ilgilerinde değil, bu ilkelerin de kaynaklandığı, yani temellerindeki fikir dünyasıyla ilgisinde (temellerindeki insan ve değerlilik anlayışıyla ilgisinde) bakmayı ve temellerindeki bu fikirlerin, insan ve değerlilik anlayışının özelliğini bilmeyi gerektiriyor.

Böyle bakıldığında Atatürk devriminin a) **bir kültür devrimi** olduğu, b) tarihsel gerçekliğimize sokulmak istenen fikirlerin ve temel ilkelerin **insanın olanaklarının değerinin bilgisinden türetilmiş fikirler– ilkeler** olduğu ve c) tarihsel gerçekliğe bu tür ilkeler–fikirler sorma girişimleri olan başka bir– iki devrimden, bu ilkeleri **gerçekliğe sokma yolunda** bir fark gösterdiği görülebiliyor.

Atatürk devriminin bir kültür devrimi olması ne demek? 'Kültür'den, benim çoğul anlamda kültür dediğim kültürü anlarsak; yani "bir grubun yaşayışının bütün ifadelerini belirleyerek, o grupta belirli bir süre en **geçerli** olan (egemen olan) dünya görüşü, insan ve değerlilik anlayışı"nı anlarsak; Atatürk zamanında bütün kurumlarda yapılan değişikliklerin– ve Atatürk devrimleri denilen devrimlerin–, bir yandan o zamana kadar egemen olan insan ve değerlilik anlayışından **farklı** bir insan ve değerlilik

anlayışına dayandığını; diğer yandan ise, bu değişikliklerle farklı bir insan ve değerlilik anlayışının ülkemize (insanlarımıza) getirilmesinin amaçlandığını görüyoruz.

“Düşmanı mağlup eden zaferin sırrı nerededir, bilir misiniz?” diye sorar Atatürk, 1922 de öğretmenlere yaptığı bir konuşmada ve yanıtını şöyle verir; Orduların sevk ve idarelerinde ilim ve fen düsturlarını ittihaz etmektedir. Milletimizi yetiştirmek için, asıl olan mekteplerimiz, darülfünunlarımızın teessüsünde aynı mesleği takip edeceğiz. Evet, milletimizin siyasi, içtimai hayatında; milletimizin fikri terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır”.. Ve 1925 te (Kastamonu’da yaptığı bir konuşmada) der ki; “Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmışsak, bu, zihniyetimizdeki tebeddüldendir”, 1 Kasım 1937 de, Millet Meclisi açış konuşmasında ise Atatürk “yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde de İnkılâp yapmış büyük Türk milleti”nden söz eder.

Atatürk devriminin, tarihteki diğer devrimlere göre bir özelliği var mıdır? Diğer devrimlerle karşılaştırdığında, Atatürk devriminin –tarihsel özelliğinden başka– türce bir özelliği var mıdır? Varsa, nedir?

Atatürk devrimine bu soru açısından baktığımızda, yani Atatürk devrimini, o zamana kadar yapılmış ve (adlandırmalar değil, yapılanlar hesaba katıldıkça) sayısı pek az görünen devrimlerle (örneğin Fransız devrimi ve 1917 devrimiyle) karşılaştırdığımızda; Atatürk devrimini “eşsiz” kılan –türünde, galiba, tek örnek kılan şu özellikleri görünüyor; tarihteki diğer belli başlı devrimler, yapıldıkları yerlerde–ülkelerde **toplumları** (toplumsal ilişkiler düzenini) “çağdaştırma” (kök anlamıyla sekülerize etme) girişimleri olarak görünüyor. Bu devrimler, yapıldığı yerde– **aynı** yerde– o çağda düşünce düzeyinde bir gelişme olarak gerçekleşen, ama toplumsal düzenlemeye yansımayan insan ve değerlilik anlayışı değişikliğini etkili kılma, yani o kültürün **kendi içindeki** bir değişikliği etkili kılma çabası olarak; başka bir deyişle toplumsal ilişkileri, bu **değişmiş** insan ve değerlilik anlayışıyla ve bu anlayıştan türetilen ilkelerle düzenleme girişimleri olarak karşımıza çıkıyor.

Atatürk devriminin de bir “çağdaştırma” girişimi olduğundan şüphe yok. Ancak bu çağdaştırma girişimi, başka farkları yanında şu farklarıyla da dikkati çekiyor; diğer devrimlerde yapılması denenen, o düşünce dünyasında oluşan bir insan ve değerlilik anlayışı değişikliğinin, toplumsal ilişki düzenlenmelerinde etkili kılınmasıdır. Atatürk’ün yaptıkları ise, bizdeki düşünce dünyasının gelişmesinin ürünü olamayan, başka yerde oluşmuş bir insan ve değerlilik anlayışını –ve insanların insansal olanaklarını geliştirebilmeleri için daha elverişli olabildiği **görülmüş** olan bir insan ve değerlilik anlayışını ülkemize getirmek için –ülkemizde de oluşabilmesini sağlamak için–; bu insan ve değerlilik anlayışından türettiği, ayrıca da daha önce farklı gerçeklik koşullarında –farklı yerlerde ve zamanlarda– bu anlayıştan türetilmiş ilkeler arasından ülkemizin koşullarına göre **seçtiği** ilkeleri etkili kılma çabası olarak görünüyor.

Böylece Atatürk devrimi, toplumsal–siyasal bir devrimden çok, bir kültür devrimi– insan ve değerlilik anlayışı devrimi– olarak karşımıza çıkıyor, **ama** siyaset yoluyla gerçekleştirilmiş bir devrim. Bu değişikliklerle Atatürk, Türk insanların insan onuruna yakışır bir şekilde yaşama **olanağını** daha çok sağlayabilen bir insan ve değerlilik anlayışını –bir kültürü– tarihsel oluşumuza sokmayı amaçlamıştır. Bunun için Batının **farklı dönemlerinde**, farklı gerçeklik koşullarında türetilmiş ilkeler **seçiyor** Atatürk; bunları, kendi türettiği bazı ilkelerle özgün bir şekilde yanyana getiriyor, özgün bir bütün oluşturuyor ve bunlarla yeni toplumsal düzenlemelerin yapılmasını, yeni kurumların kurulmasını sağlıyor.

Atatürk’ün, çeşitli alanlarda değişiklik yaparken, baktığı yere ve aynı zamanda ülkemizin o dönemdeki koşullarını değerlendirmesine **aynı anda** bakılmadıkça –yani bunlara bir bütün olarak bakılmadıkça–; Atatürk’ü anlama çabaları “Atatürk ilke ve İnkılâpları”nı yorumlamanın ötesine pek geçemiyor, yani Atatürk’ün değişiklikler yaparken düşünce arkaplânı bu ilkelerden ibaret sayılıyor ve tartışma –olsa olsa– bu ilkelerin nasıl anlaşılması gerektiği sorusu etrafında olup bitiyor.

Ŗu andaki koŖullarımıza ve bu ilkelerin kaynağına bakarak, halâ bu tarihsel ilkelerin çoğuna dört elle sarılmamızın uygun olduğunu dŖnyorum. Ancak bu ilkelerin kaynaklarıyla ilgisini gözönünde bulundurmadan, dolayısıyla da Atatürk'ün bu ilkelerle yapılmasını sağladığı düzenlemelerde **amacını** gözönünde bulundurmadan, bu ilkeleri uygulamayı istemek, biçimle yetinmek oluyor. Bu ise, sık sık bu ilkeleri kullanarak Atatürk devriminin temelindeki fikirleri etkisiz kılma sonucunu doğruyor.

Atatürk devriminin kendine özgü bir özelliği de devrimi yapma giriŖiminin yolunda bulunuyor. Atatürk, Millet Meclisi aracılığıyla ve kısa da olsa, bir **süre iinde**, adım adım yapmıŖtır yeni düzenlemeleri; "milletin" kendi tercihiyle yaptığı deđiŖiklikler olarak gerekleŖtirmiŖtir bunları.

Böylece, Atatürk'ün toplumsal alanda yaptığı deđiŖikliklerde izlediği yol, Millet Meclisi aracılığıyla bir kültür devrimini gerekleŖtirme oluyor. İnsanların insan olarak olanaklarını gerekleŖtirebilmelerini sağlamaları bakımından daha elveriŖli olduğu görülen belirli bir insan ve değerlilik anlayıŖının ülkemizde yaygınlaŖabilmesi iin, belirleyici kılmıŖtır Atatürk ilkeleri dediğimiz bu ilkeleri. Bu ilkelerin belirleyici kılınmasıyla "ađdaŖ uygarlık düzeyine" (**kültürel düzeye**) ıkabilmenin yolunu atı bizim iin –bu yolu bizim yryebilmemiz iin*

BaŖka bir deyiŖle: Atatürk devriminin kendine özgülüğü, ülkemizin koŖullarında belirleyici kıldığı temel ve tarihsel ilkeler **bütününün oluŖturulmasındaki** zelliğinde, bu ilkeleri belirleyici kılmakla **amaladığının** zelliğinde ve tarihimizin oluŖmasına sokmak istediğe **fikirlerin** zelliğinde bulunur.

---

* Atatürk'ün "coğrafi Avrupa ile kültürel Avrupa" arasında yaptığı ayırım, bu bakımdan özel bir önem taŖıyor.

Bu fikirlerin ve temel ilkelerin özelliği görülmedikçe, yani kişilerin insansal olanaklarını geliştirebilmelerindeki rolü görülmedikçe, ya da postmodernizmin ileri sürdüğü gibi bütün insan ve değerlilik anlayışları eşdeğer görüldükçe; Atatürk'ün T.C. yurttaşlarına sağladıklarının (sağlamak istediklerinin) önemi de görülemez, kültür konusunda yapılan tartışmalar da havanda su dövmekten ileri gidemez. Ayrıca, bu özellik hesaba katılmadan yapılan düzenleme değişikliklerinin –bazılarının– Atatürk devrimini nasıl içinden kemirdiği de görülemez.

Bu fikirlerin ve temel ilkelerin sözünü ettiğim özelliği görülmeyince herbirini olanaksız kılan bazı anlayışlar, fikirler, normlar, aynı anda geçerli kılınmaya çalışılıyor; sonuçta, bir durumda hangisini belirleyici olacağı rastlantılara kalıyor ve toplumsal yaşamımızda zikzaklar sürüp gidiyor.*

Atatürk'ün farkında olduğu bu olgunun –yani birbirini çelen bazı anlayışların aynı anda geçerli kılmak istemenin işleyemeceği olgusunun–, bizler bugün yeterince farkında değiliz. Bu bağdaşmayan ilkeler üzerine eğilmeden, karşılaştığımız sıkıntılara gidermek amacıyla, kurumlarımızda ardarda düzenleme değişiklikleri yapıyoruz (reformlar yapıyoruz); ama yaşam bir yaz–boz tahtası olmadığından, her düzenleme kendi sonuçlarını yaratıyor ve eski sıkıntıların yerini, yeni daha karmaşık sorunlar alıyor.

Son dört–beş yılda tartışma gündemimizde bulunan “kültürel kimlik krizi” sorununun “iç” nedenlerinden biri de, Atatürk devriminin temelleindeki fikirlerin özelliğini yeterince görmememiz olsa gerek.

Gerçi “kültürel kimlik” sorununun dünyanın tartışma gündeminde yirmibeş –otuz yıldan beri bulunduğunu, bunun da bizim gündemimize

---

* Örneğin, ilk bakışta çok önemli görünmeyen “ Öğretimde Birlik Yasası” (Tevhid-i Tedrisat Kanunu) Atatürk'ün, bazı anlayışların herbirini olanaksız kıldığını görmesinin bir ürünü olarak görünüyor.

gelmesinin rolünü; ayrıca kendi tarihimizden kaynaklanan diğer nedenlerini gözardı ediyor değilim. Ama ben bunları burada bir yana bırakıp, konumuzla ilgisinde biraz” kültürel kimlik” kavramı üzerinde durmak ve “Atatürkü” olmanın veya Atatürk’e karşı olmanın –Atatürk’ü sevme –sevmeme ötesinde– ne anlama gelebileceği (Atatürk devriminin temelindeki fikirler açısından bakıldığında ne anlama gelebileceği) konusunda birkaç söz söylemek istiyorum.

Nedir ‘kimlik’? Herbirimiz çeşitli kimlik belgeleri taşıyoruz; benim bir öğretim üyesi kimlik kartım var; aranızda öğrenci olanların öğrenci kimlik kartı var. Herbirimizin de, üyesi olduğu kuruluşların kimlik belgeleri var.

Neyi belgeliyor bu belgeler? **şu anda şu ya da bu** kurumun, tüzel kişiliği olan **şu yada bu** grubun üyesi **olduğumuzu** belgeliyor. O kurumdan ayrıldığımız zaman **artık o** kimliği taşıyamaz oluruz; ama biyografimizde belirli bir tarihten belirli bir tarihe kadar o kimliğimiz olduğu değişmez. Nüfus cüzdanlarımız da T.C. yuttaşı olduğumuzun, yurttaşlık kimliğimizin belgeleridir. Bu saydıklarım, toplumsal kimliklerimizdir; ya da herbirimizin belirli bir andaki toplumsal kimliğinin öğeleri–oluşturucularıdır.

Bu örneklerle vurgulamaya çalıştığım şey **şu**; kimlik –kimin kimliği ise– onun, belirli bir anda **olduğu** bir şeydir– olduğunu sandığı veya olduğunu tasarımıladığı bir şey değil. Dolayısıyla, her **olan** şey gibi kimlik de **bilgi konusu**’dur, tasarımılama konusu değil.

Kültürel kimlik–kimin kimliği ise–, onun insan ve değerlilik anlayışıyla ilgili bir sorudur ve iki açıdan –iki ayrı düzeyde– karşımıza çıkar: kişi düzeyinde ve grup (ülke) düzeyinde. Bir kişi ya da bir grup, **kendi** insan ve değerlilik anlayışının **ne olduğunu** sorduğunda –ya da bu konuda soru **soran** ile hakkında soru **sorulan** ayrı olduğu zaman–, bir kimlik sorusuyla karşı karşıya geliriz.

Şimdi **bir kişi** “ben kimim?” ya da “benim insan ve değerlilik

anlayışım nedir?" diye sorduğunda (yani bir kişi kültürel kimliğini sorduğunda), bu soruyu **o andaki kendine** bakarak yanıtlayabilir; kendi çabasıyla ya da başka birinin yardımıyla, o anda sahip olduğu insan ve değerlilik anlayışının bilincine varabilir; çünkü o anda onun olan insan ve değerlilik anlayışı – ister beğensin, ister beğenmesin– odur.

Ne var ki, aynı soruyu **bir grup** sorduğunda, –aslında bu grubun **bazı** kişileri sorduğunda, yani "biz kimiz?" ya da "bizim insan ve değerlilik anlayışımız nedir?" diye sorduğunda, işler karışıyor. Çünkü böyle bir soru ancak bir grup **hakkında** sorulabilir (yani soruyu soran ile hakkında soru sorulan hiçbir zaman çakışmaz). Bu sorunun yanıtı ise, bugün ancak bilimsel araştırmalarla verilebilir.* Böyle araştırmalar ise, bugün yapıldıkları ülkelerde, genellikle, birkaç kültürün – çoğu zaman iki türe indirgenebilen birkaç insan ve değerlilik anlayışının – aynı anda orada var olduğunu, aynı anda yanyana ya da çatışarak yaşadığını gösteriyor. Bu olgunun bir ülkedeki hukuksal düzenlemelere yansımaları ve yansımaması ise farklı sonuçlar doğurur.

Şimdi günlük yaşamda, dolayısıyla toplumsal yaşamda, bir grupta bir alt grup, kendi insan ve değerlilik anlayışının herkesin olduğunu iddia edince; olmadığını göre, ama aynı zamanda dışlanmaktan korkan kişilerin; ya da kendi insan ve değerlilik anlayışının çerçevesinde geçerli farklı insan ve değerlilik anlayışlarının birbiriyle uymadığını gören kişilerin, intihara kadar varan iç çatışmalara düştüğünü, kültürel kimlik bunalımına girdiğini görüyoruz. Toplumsal yaşamda ise öldürmeye kadar varan silâhlı çatışmalara tanık oluyoruz.

On gün kadar önce, gazetelerde okuduğumuz iki kız öğrencinin intiharı, böyle bir kültürel kimlik bunalımını akla getiriyor. Kişilerin düştüğü bu çatışmanın tipik bir örneğini, bugün Almanya'da yaşan ve Almanya'dan

---

* Kültürel antropolojinin yapacağı araştırmalardır bunlar.

dönen birçok çocuğumuz oluşturuyor. Şu anda **sahip oldukları**, ama bilincinde pek olmadıkları insana bakışlarının ve değerlilik anlayışlarının farkına varmalarına ve onu değerlendirmelerine –ve ancak kendileri beğenmiyorsa değiştirmeye, ya da kendileri istiyorsa geliştirmeye– yardımcı olacağımız yerde, onlara “senin kültürün (insan ve değerlilik anlayışını) budur” deniyor; ama bu onların şu andaki değerlilik anlayışı olmadığı için, bu çocukların birçoğu “kimlik bunalımı”na giriyor. Bu, yapay bir biçimde yarattığımız bir bunalım olarak görünüyor, ama yaratıldıktan sonra gerçek olan ve bütün şiddetiyle yaşanan bir bunalım. Bu çocuklardan kimileri, bunu şu veya bu biçimde aşabiliyor, kimileri ise bu bunalım içinde dönüp dolaşıyor.

Toplumsal yaşamımızda, bilimsel araştırmalarla şu andaki –canlı olan– en yaygın insan ve değerlilik anlayışımızı –bilgisini– ortaya koyacak ve felsefi bilgiyle değerlendirecek yerde ve bu arada Atatürk devriminin temelindeki fikirlere yakınlığına–uzaklığına bakacak yerde; kültürel kimliğimize ilişkin farklı **tasarımlar** çarpıştırılıyor.

Oysa biz, altmış–yetmiş yıl önce, Atatürk’ün önderliğinde, kendi tercihimizle bir kültür devrimi yapmış bir ulusuz; eskisinden farklı bir insan ve değerlilik anlayışıyla kurduk Cumhuriyetin kurumlarını. Bu devrimin en önemli özelliği, temelindeki ana fikirlerin ve ilkelerin niteliğidir; insanın yapısının ve değerinin bilgisinden türetilmiş olan ilkeler olmaları, dolayısıyla belirleyici kılındığında –ve kılındığı ölçüde– insanlarımızın insansal olanaklarının geliştirilebilmesine elverişli koşullar yaratmaya zaman içinde sağlayabilecek nitelikte ilkeler olmalarıdır.

Atatürk devriminin temelindeki fikirlerin bu niteliği, en açık şekilde Atatürk zamanında eğitim ve hukuk alanında yapılan değişikliklerde görünüyor; en açık somutlaştığı örneklerden biri de kadınlarımıza –bizlere– sağladığı (kimilerimizin yararlandığı, kimilerimizin yararlanmadığı) olanaklardır. Acaba son on yıllarda çeşitli alanlarda yapılan düzenleme değişikliklerinin hangilerinde bu fikirlerin –“Atatürkçü düşünce”nin–

gözönünde bulundurulduğunun, hangilerinde gözönüne alınmadığının farkında mıyız?

Çünkü “Atatürkçü düşünce” bu nitelikteki – insanın yapısının ve değerinin bilgisinden kaynaklanan– fikirlerden, insan ve değerlilik anlayışından, kişilerin insansal olanaklarını geliştirebilmenin koşullarını talep eden ilkelerden (önemli bir kısmının günümüzdeki adıyla da temel insan hakları denen ilkelerden) ve farklı koşullarda bu temel fikirlerin belirleyici olabilmesinin önkoşulları olan ve sürekli olarak yenilerinin türetilmesi söz konusu olan tarihsel ilkelerden oluşan bir düşünce olsa gerek*.

---

* “Atatürkçü Düşünce” Demeğinde, 20 Mayıs 1992 de yapılan konuşmadır.